భారతదేశంలో ఆంగ్లేయ అధికార విస్తరణ

(సైన్యసహకార పద్ధతి, రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం)

ఐ.ఎల్.ఎన్.చంద్రశేఖర్ రావు

చరిత్రఅధ్యాపకులు

ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల, రాజంపేట.

భారతదేశంలో ఆంగ్లేయ అధికార విస్తరణ

(సైన్యసహకార పద్ధతి, రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం)

- 1757 లో బెంగాల్‌నవాబ్‌ను ఓడించి ప్లాసీ యుద్ధంలో విజయం-బెంగాల్‌లో అధికారస్థాపన
- 1764 బక్సార్ యుద్ధం-మీర్‌ఖాసీం (బెంగాల్), షూజా ఉద్దౌలా (అయోధ్య) రెండవషా ఆలం (మొగల్) ఓటమి-అధికార విస్తరణ

ఆంగ్లో-మైసూరు యుద్ధాలు (4)

1. మొదటి ఆంగ్లో-మైసూరు యుద్ధం (1767-69)
2. రెండవ ఆంగ్లో-మైసూరు యుద్ధం (1780-84)
3. మూడవ ఆంగ్లో-మైసూరు యుద్ధం (1790-92)
4. నాలుగవ ఆంగ్లో-మైసూరు యుద్ధం (1798-99)

- ఆంగ్లో-మరాఠా యుద్ధాలు (4)
  1. మొదటి ఆంగ్లో-మరాఠా యుద్ధం (1775-82)
  2. రెండవ ఆంగ్లో-మరాఠా యుద్ధం (1803-05)
  3. మూడవ ఆంగ్లో-మరాఠా యుద్ధం (1787-19)

సైన్య సహకార పద్ధతి:

- వెల్లస్లీ (1798-1805) గవర్నర్ జనరల్-ప్రవేశపెట్టాడు

"ఏ స్వదేశీ రాజ్యాధి నేత అయినా తమ శత్రువుల నుంచి తప్పించుకోవాలనుకుంటే వారికి కంపెనీ సహాయం చేస్తుంది"

నిబంధనలు

- అంగీకరించి ఒప్పందంలో చేరే రాజు కొన్ని నిబంధనలు అంగీకరించాలి.
  1. తమ విదేశీ విధానాలను ఆంగ్లేయులకు అప్పగించాలి
  2. కంపెనీకి తెలియకుండా ఒప్పందాలు చేసుకోరాదు. యుద్ధాలు చేయరాదు

3. ఒప్పదంలో చేరిన రాజ్యంలో-రెసిడెంట్ అధికారివుంటాడు

4. ఇతర ఐరోపా రాజ్యాలతో సంబంధాలు పెట్టుకోరాదు

5. స్వదేశీ రాజ్యాల అంతర్గత విషయాల్లో కంపెనీ జోక్యం చేసుకోదు.

6. ఈ ఒప్పందంలో చేరిన వారిని, రాజ్యాన్ని ఆంగ్లేయులు రక్షిస్తారు.

7. బ్రిటిష్ సైనిక ఖర్చును స్వదేశీరాజులు భరించాలి.

నిజాం రాజ్యం:

- హైదరాబాద్ నిజాం-నిజాం ఆలీఖాన్ 1798 సెప్టెంబర్‌లో చేరిక
- 1800 సం॥ కడప, అనంతపురం, బళ్ళారి, కర్నూలు జిల్లాలను దత్తత

అయోధ్య రాజ్యం:

- అయోధ్య నవాబు వజీర్ అలీ 1801 నవంబర్ 10న చేరిక
- రోహిల్‌ఖండ్ ప్రాంతంలోని గంగ యమున అంతర్వేది ఆంగ్లేయుల స్వాధీనం
- కంపెనీ ఆర్థిక పరిస్థితి బలోపేతం

- **1802 పీష్వా బాజీరావు**
- **1803 హోల్కర్, తంజావూర్, మైసూర్, సింధియా, జోద్‌పూర్, జైపూర్, బుందేల్‌ఖండ్, భరత్‌పూర్**
- **భారతదేశంలో కంపెనీ సర్వాధికారాలు గల రాజకీయ శక్తిగా అవతరణ**

రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం

డల్‌హౌసీ (1848-56)

Lord Dalhousie

- యుద్ధాలు లేకుండా రాజ్య విస్తరణ
- "దత్తత స్వీకార పద్ధతి రద్దు"
- వారసులు లేకుండా మరణించిన వారి రాజ్యాలు ఇంగ్లీషు పాలనలో భాగం

రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం

- సతార (1848), సంబల్‌పూర్ (1849), జైత్‌పూర్ (1849) భగత్, ఉదయపూర్ (1852), ఝాన్సీ (1854), నాగపూర్ (1854) రాజ్యాల స్వాధీనం
- 1848లో “సతార”
- పీష్వా రెండో బాజీరావు మరణం-నానాసాహెబ్‌కు భరణం రద్దు

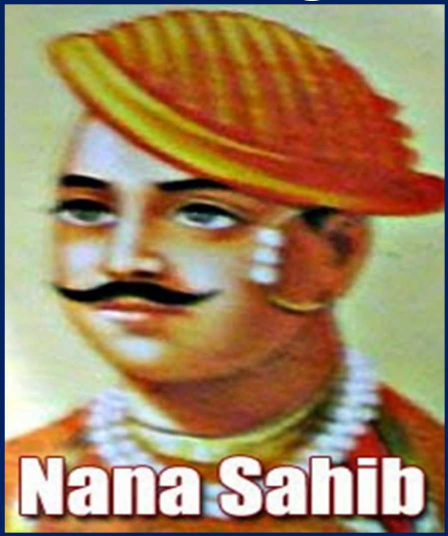

ఝాన్సీ:

- పాలకుడు గంగాధర రావు-లక్ష్మీబాయి (భార్య) 1852లో దామోదర రావును దత్తత
- నవంబర్ 21 1853లో గంగాధర రావు మరణం
- లక్ష్మీబాయి సంరక్షకురాలిగా పాలన ప్రారంభం
- ప్రజాభిమానం
- దత్తత చెల్లదు-డల్‌హౌసీ
- 1854 ఫిబ్రవరి 27న ఝాన్సీ ఆక్రమణ విలీనం
- లక్ష్మీబాయికి 60 వేల భరణం ఏర్పాటు

- రాజ్య సంక్రమణ సిద్ధాంతం ద్వారా విస్తరణ
- స్వదేశీ రాజులలో తీవ్ర అసంతృప్తి
- **1857** తిరుగుబాటుకు కారణం

యుద్ధాలు చేయకుండా, సైనిక, ఆర్థిక ఖర్చు లేకుండా స్వదేశీ రాజుల బలహీనతలను, ఆధారంగా చేసుకుని ఆంగ్లేయులు విస్తరణకు పూనుకున్నారు. రాజ్య విస్తరణ చేశారు.